Gemeente Amsterdam

Reactie MenA op Onderbouwing Strategisch

Aan [redacted]
Van
Kopie aan
Datum 8 september 2020

Geachte [redacted]

Hartelijk dank voor het toezenden van de Onderbouwing Strategisch Masterplan. Wij gaan graag in op uw verzoek een schriftelijke reactie te geven, vooral nu het Masterplan het bestuurlijke traject in gaat.
M&A beperkt zich in deze schriftelijke reactie tot de stedenbouwkundige wijzigingen en de impact daarvan op de hoge cultuurhistorische en monumentale waarden van het Universiteitskwartier. Vanuit het perspectief van erfgoedwaarden laat onze reactie zich in de volgende punten samenvatten:

- maak geen extra verbindingen via de boekensteeg tussen Oude Manhuispoort en Binnengasthuisterrein;
- integreer de noord-westelijke bebouwing van Leupen (onderdeel rijksmonument) in de nieuwe plannen;
- maak geen extra doorbraak tussen OMHP richting de Agnietenkapel aan de Oudezijds Achterburgwal;
- handhaaf het paviljoen van Theo Bosch(rijksmonument);
- verbeter de afleesbaarheid van de paviljoenstructuur van BG5;
- maak geen nieuw volume op het universiteitstheater.

Onderstaand vindt u een nadere toelichting op de bovengenoemde punten. Natuurlijk zijn we gaarne bereid om e.e.a. met u te bespreken.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Afdelingshoofd Monumenten
Monumenten en Archeologie

TOELICHTING

Advies op Stedenbouwkundig Masterplan, Bouwkundige wijzigingen volgen later
De onderbouwing spitst zich toe op de stedenbouwkundige vraagstukken die in het Strategisch Masterplan worden onderscheiden. Op de transformatie van de verschillende gebouwde objecten en clusters wordt bij enkele van deze stedenbouwkundige wijzigingen al een voorschot genomen. MenA beperkt zich in deze reactie echter tot de stedenbouwkundige aanpassingen. M&A reageert in een later stadium op de transformatie van de gebouwde objecten. Fysieke ingrepen in de gebouwen die gepaard gaan met de transformatie zullen in het kader van de volgende stap, de gebouwpaspoorten, tegen de monumentale waarden van de desbetreffende gebouwen bestuurlijk dienen te worden afgewogen met advies van M&A/CRK en RCE. Deze stap met de gebouwenpaspoorten is in de voorliggende onderbouwing nog niet genomen.

Geen extra verbindingen via boekensteeg
De onderbouwing voorziet in een analyse van de historische ontwikkeling van het gebied en duiding van de daaruit voortgekomen karakteristieken. De stedenbouwkundige visie put uit deze onderbouwing.
Op een aantal punten onderschrijft MenA de historische analyse van het gebied niet. In het rapport wordt het Universiteitskwartier als één geheel beschouwd. Historisch gezien waren de Oudemanhuispoort en het Binnengasthuis echter twee aparte gebieden die niet of nauwelijks met elkaar in verband stonden. De Oudemanhuispoort is weliswaar gesticht op grond die bij het klooster hoorde, maar vanaf 1604 zijn de beide gebieden ruimtelijk van elkaar gescheiden. De achttiende-eeuwse boekengalerij tussen de Oudezijds Achterburgwal en de Kloveniersburgwal heeft historisch gezien nooit openingen naar het Binnengasthuis gehad. Daarnaast is het van belang te wijzen op het uitzonderlijke belang van deze galerij, die in Europese context tot de vroegste overdekte winkelgalerijen behoort. Het is als het ware een voorloper van de passages zoals die een halve eeuw later in Parijs veel werden ontworpen.
Inmiddels is een koppeling aanwezig in de vorm van een poort, die de doorgang van zuid naar noord mogelijk heeft gemaakt. Het uitbreiden of toevoegen van doorgangen binnen de gebouwde omgeving van de boekensteeg is gezien de hoge monumentale waarde niet mogelijk. Op voorstellen die deze historisch waardevolle structuur doorbreken zal MenA dan ook negatief adviseren.

Integreer de noord-westelijke bebouwing van Leupen in de plannen
Een van de kernwaarden van de morfologische structuur is de buitenring met poorten en naar buiten gerichte gebouwen versus het binnengebied met gebouwen rondom of in hoven.
Het plan voor de Oudemanhuispoort voorziet in een aantal aanpassingen van deze opzet. De structuur van de uitbreiding van Leupen wordt vrijwel volledig verwijderd, terwijl deze aansluit op de morfologie van randbebouwing versus het carré in het binnengebied. Daarnaast wordt aan de Slijkstraat een nieuwe poort gemaakt, met hierachter direct een binnenhof die juist tot de rand is opgeschoven en daarmee niet aansluit bij deze eigen analyse van randbebouwing rondom het binnengebied.
Verder wordt ter legitimering van het verwijderen van het merendeel van de bebouwing van Leupen een analyse van de bestaande bebouwing, met een afweging van de kernwaarden, nog gemist. Bij de gewenste nieuwbouw wordt een binnenhof direct naast het hoekgebouw van

Leupen dichtgezet, wat gevolgen heeft voor de daglichttoetreding tot dit gebouw. De invullingen die Leupen heeft ontworpen getuigen van architectonisch vernuft en zijn kwalitatief hoogwaardig. De uitbreiding van Leupen maakt deel uit van rijksmonument.

Maak geen extra doorbraak aan de Oudezijds Achterburgwal
Daarnaast wordt een lang geleden gedempte sloot achter de Oudemanhuispoort aangegrepen als motief voor het maken van een verbindingsgang met directe verbinding tot de Agnietenkapel. Dit verdwenen historisch relict wordt weliswaar ingezet ter legitimering van een gewenste ingreep, er is geen sprake van herstel van cultuurhistorische waarde te meer omdat de gekozen locatie onjuist is en leidt tot aantasting van monumentale waarde. De beoogde toegang via de gave achttiende-eeuwse gevel van het Rijksmonument aan de Oudezijds Achterburgwal leidt tot een aantasting. Op het maken van een doorgang in het rijksmonument zal MenA derhalve negatief adviseren.

Handhaaf het paviljoen van Theo Bosch
Het plan voor het Binnengasthuisterrein valt uiteen in meerdere deelgebieden.
Rondom het Administratiegebouw (BG3) wordt een nieuw centraal binnenplein gewenst. De mogelijkheid om dit plein te realiseren hangt nauw samen met het verwijderen van de uitbreiding van het Administratiegebouw van Theo Bosch . Zoals blijkt uit de door MenA opgestelde waardering heeft het bouwdeel zelf kwaliteiten en is het zorgvuldig ontworpen gebouw representatief voor het oeuvre van Theo Bosch. De getoonde analyses van de omgeving van het paviljoen overtuigen niet; slopen van het paviljoen van Theo Bosch is gezien de monumentale status als onderdeel van het Rijksmonument derhalve niet te rechtvaardigen.

Verbeter de afleesbaarheid van de paviljoenstructuur van BG5
De ingebouwde mensa van het voormalige Klinisch Ziekenhuis (BG5) wordt verwijderd. Deze inbouw is indifferent gewaardeerd. De ontwikkeling geeft de mogelijkheid de paviljoenstructuur en oorspronkelijke karakter van het monument afleesbaar te maken. Het geschetste volume heeft echter niet een ondergeschikt karakter en zorgt voor een restruimte met een zodanig beperkte maat dat de zichtbaarheid van de vleugels ten opzichte van de huidige piramidevormige inbouw sterk wordt verminderd. Verder wordt de binnenplaats opnieuw overkapt, wat geen verbetering ten opzichte van de bestaande situatie oplevert. Het vervangen van de inbouw in BG5 moet leiden tot een significante kwaliteitsverbetering ten opzichte van de huidige situatie, waarbij de afleesbaarheid van de paviljoenstructuur leidend moet zijn voor het nieuwe volume.
In het plan wordt aangegeven dat door het ertussen plaatsen van een nieuwe collegezaal de connectie tussen de historische collegezaal en snijzaal van de Tweede Chirurgische Kliniek, nog duidelijker wordt gelegd. MenA is van mening dat alleen de directe connectie van de historische collegezalen cultuurhistorische betekenis heeft, terwijl het er tussen plaatsen van een nieuw volume juist afbreuk doet aan deze connectie.

Maak geen nieuw volume op het Universiteits Theater
Het strategisch masterplan voorziet in het maken van een nieuw volume bovenop het Universiteits Theater. Deze aanpassingen komen echter niet aan bod in de onderbouwing. MenA adviseert negatief op het voorgestelde optoppen van de voormalige veilingzaal aan de Amstel. Gezien de lange zichtlijnen en prominente karakter van de gevelwand aan de Amstel is een element boven op het rijksmonument een onwenselijke verstoring.